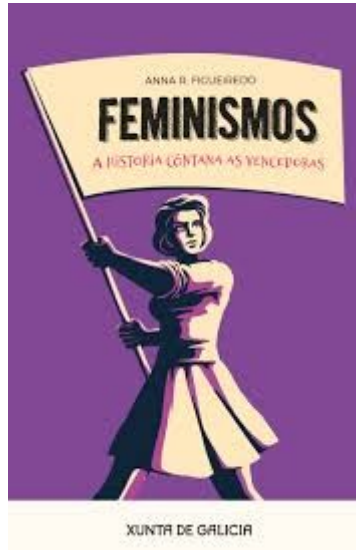

O 8 de marzo. Día Internacional da Muller

Cal é a orixe desta data conmemorativa? A escritora Anna R. Figueiredo explícao no seu libro *Feminismos. A historia cóntana as vencedoras*.

E todo o do 8-M entón, de onde sae? Pois de entrada imos saír un momentinho de Galicia e marchar a Chicago. En 1909, o 28 de febreiro, celébrase alí o Día Nacional da Muller por iniciativa das Mulleres Socialistas, en honor á folga das traballadoras do téxtil de Nova York do ano anterior, en que participaron unhas 15.000 mulleres pedindo melloras laborais e o dereito ao voto.

Ao ano seguinte, en Copenhague, na Conferencia Internacional das Mulleres Socialistas - data que coincide coa aprobación do decreto que permite en España que as mulleres acudan á universidade-declárase que o Día Internacional da Muller será o 8 de marzo -internacionalizado polo calendario da ONU en 1977- e festéxase por vez primeira en Alemaña, Austria, Dinamarca e Suíza. Desde ese ano, todos os 8 de marzo reivindicárase de xeito mundial o traballo das mulleres polas mulleres traballadoras, e isto que parece un trabalinguas, ten sentido se pensamos que o que saímos a pedir, a lembrar, a festexar, é o dereito ao voto e á igualdade de condicións laborais. E por que violeta? Por que ese día, especialmente, identificamos as nosas reivindicacións a través do violeta?, de feito, para falar de feminismo, non é certo que dicimos tamén que temos que ver o mundo a través dunhas lentes violetas?

Pois a explicación da cor simbólica para a causa feminista vén de que, no ano 1911, de novo nos Estados Unidos, o 25 de marzo incéndiase a fábrica de camisas Triangle, de Nova York, e nese incendio morren 123 traballadoras. Por que? Porque para que non puidesen abandonar o traballo, foran pechadas na fábrica. Este feito, de clara inxustiza laboral e que tamén atenta contra

os dereitos humanos, queda fortemente marcado no imaxinario e no sentimento dos movementos feministas. Contan xa as lendas que na fábrica había tecidos de cor violeta e que as lapas do incendio levantaban un fume desta cor. Probablemente non fose así, pero todo movemento, como xa temos discutido, precisa un pouquiño de épica mitolóxica para crear os seus propios mitos, que axudan na simboloxía, mais non deben servir para ocultar as verdades de pensamento e de facto, como a morte desas traballadoras por causa dun encerro que debeu ser ilegal.

E de aquí, de accións puntuais de cada ano que son diferentes en cada país e cada comunidade autónoma, pero coa mesma idea, chegamos ao ano 2018, o ano da ruptura, ano en que se verbaliza e se entende a realidade do lema "a revolución será feminista, ou non será".

O primeiro antecedente da folga feminista de 2018 atopámolo na Folga de Mulleres de Islandia de 1975 -lembrades que era o ano Internacional da Muller segundo a ONU, non?- que pretende chamar a atención sobre a falta de recoñecemento laboral das mulleres, polo que as mulleres islandesas non traballaron, nin na casa nin fóra.

Así, con media poboación inactiva, o país viuse obrigado a parar por completo e en menos dun ano aprobouse unha lei de igualdade salarial —a xeito de curiosidade, en 1980 en Islandia elixiuse a primeira xefa de Estado...

(páxinas 134-135)

8 de marzo. A poetas galegas ocupan o seu espazo na literatura.

A poesía galega no remate do século XX

Na poesía galega do século XX, a década dos 90 caracterízase pola importancia das achegas realizadas polas escritoras. Traen un discurso propio que anova os temas e o seu tratamento. Este cambio está directamente relacionado cun contexto histórico en que se comezan ver os froitos da loita feminista.

Nese novo tempo poético abondouse na redefinición dos mitos, como o de Penélope, que abandona o labor que o destino lle asigna e decide por si mesma. Así no poema de **Xohana Torres** en *Tempo de ría*, un poema que é, case, unha convocatoria:

PENÉLOPE

DECLARA o oráculo:

“QUE á banda do solpor é mar de mortos,
incerta, última luz, non terás medo.

QUE ramos de loureiro erguen rapazas
QUE cor malva se decide o acio.

QUE acades disas patrias a vindima.
QUE amaine o vento, beberás o viño.

QUE sereas sen voz a vela embaten.
QUE un sumario de xerfa polos cons.”

Así falou Penélope:

“Existe a maxia e pode ser de todos.
¿A que tanto novelo e tanta historia?

EU TAMÉN NAVEGAR.”

(*Tempo de ría*, A Coruña, Espiral Maior, 1992, páx. 19)

Xohana Torres
(Ferrol 1929-Vigo 2017)

Poesía:

Do sulco (1957).

Estacións ao mar (1980).

Tempo de Ría (1992).

Elexías a Lola (2016).

Teatro:

Á outra banda do Ibero (1965).

Un hotel de primeira sobre o río (1968).

Novela:

Adiós, María, (1971).

Literatura infantil

Polo mar van as sardiñas (1967).

Pericles e a balea (1984)

No ensaio *Por qué os homes non nos len? (A difícil homologación da literatura escrita por mulleres)* **Luisa Villalta** reflexiona sobre a necesidade de camiñar cara a unha sociedade igualitaria e analiza os distintos elementos que poden estar a entorpecer esta evolución. Neste texto a autora di: “Os homes non teñen outro meio de defender a súa propia liberdade se non é defendendo conxuntamente a das mulleres e isto só se consegue coa transformación dos espazos, do espazo privado, para que non sexa privativamente feminino, e do espazo público, para que se convirta no espazo da palabra, do diálogo e do intercambio. Os homes non teñen nada que consentir nen conceder ás mulleres: só ver, escoitar, respetar e, por que non, aprender do que

dicemos e escribemos”. Sobre esta necesidade de transformar os espazos, e sobre os interrogantes que se ten formulado a muller ao logo dos tempos ao comprobar a situación de invisibilidade social á que estaba sometida fálanos este poema de Luísa Villalta.

Os teus pasos de home e os meus
sempre se cruzan , ao non saber onde van.
Oblicuamente esvaes os ollos até a miña imaxe
ao punto en que pergunto que é o que ves
através do meu espello pesado como a soedade.
Unha muller, contestas, e non miras
como me estraña ficar no ceo da tua voz vacia.

Ando cos pés con que me andas e eu te sigo
sen saber que levas no fardo do corazón.
Aprendin de ti o que me atinxe,
enganando-te me enganas e eu consinto
por comprender que levas no fardo do corazón,
onde van os teus dous pés que me prolongan
cando aceito andar contigo por min mesma.

Pergunto outra vez, a cada un que pasa,
se de verdade son unha muller, o que é iso,
se me enganaron sempre ou teño algun camiño.
Todos os que me van cruzando non me acertan.
Sen embargo o que son, unha muller, ao cabo é todo
o que sei de min no espello en que me levas.
Para que aprenda a nova ti me apertas
cos brazos indecíbeis de ternura
do meu alimento á tua transcendéncia.

O meu camiño fíxo-se-me extranxeiro, estou perdida
nen meu, porque é teu, nen xa imaxe,
porque non sei que levas no fardo do corazón.

Pero se non me ves, es ti quen erra.

(*Ruído*, A Coruña, Espiral Maior, 1995, páx. 45)

Luísa Villalta (A Coruña 1957-2004)

Poesía
Música reservada, 1991.
Ruído, 1995.
En concreto, 2004.
Teatro
Concerto para un home só, 1989.
As certezas de Ofelia, 1999..
Narrativa
Siléncio, ensaiamos, 1991.
As chaves do tempo, 2001.
Ensaio
O outro lado da música, a poesía, 1999.
A Música e Nós, 2003.
Libro das colunas.

MARÍA REIMÓNDEZ

Obxectos de diversión?

Artigo de opinión de *María Reimóndez* publicado en *Nòs Diario* o 12/02/2020

O venres da semana pasada, na mesma cidade onde pouco máis tarde un home asasinaba outra muller, a miña curmá e mais eu entrabamos no aparcadoiro de Santo Domingo, conversando sobre as nosas cousas. Era xa de noite, mais non tarde, e o subterráneo estaba deserto. Mentres a miña curmá buscaba a carteira, uns catro ou cinco homes que o meu sexto sentido detectara xa no exterior, entraron cantando entre risas "El violador eres tú" e na mesma actitude puxéronse xusto detrás nosa. A miña curmá, que aínda non atopara a carteira, deixoulles paso sen atender en primeiro momento a que estaban dicindo exactamente e, mentres pagaban, decatámonos con claridade dos berros que proseguiron logo aparcadoiro abaixo: "somos la manada de Lugo". Para daquelas eu xa tiña o móbil na man e a miña curmá e mais eu, sen inmutarnos nin movernos, simplemente seguimos falando en voz alta dicindo que violadores non se sabe pero gilipollas estaba claro que eran.

Hai uns meses, no metro do Porto, varios mozos que falaban francés íanse rindo dunha señora maior e facíanlle caras a unha moza sen que esta se decatase. Cando o vagón ía xa case baleiro, un deles comezou a facer que se botaba cara a min. Vireime cara a el e en francés díxenlle: "como me toques saes do metro sen

tocar o chan". A súa estupefacción foi indescribible.

Cando era adolescente, grupos de mozos dedicábanse a tocarme o cu cando ía soa pola Avda da Coruña para logo rirse cando eu daba a volta. Tres eventos de tantos que manifestan que, na nosa sociedade, a diversión dos homes se formula sempre como ameaza cara ás mulleres e mozas. Destes comportamentos do día a día, de levantar as saias nos recreos, de tocar sen permiso, de falar de nós coma cachos de carne, chegamos ás visitas a prostíbulos e ás violacións en grupo. Eles definen cos seus comportamentos grupais o que é "divertido", o que é "broma", construíndonos a nós coma obxectos aos que ridiculizar e asustar. Nas redes, amplifican cada día estas condutas. E mentres eles rin, outros homes miran, igualmente responsables. Pero logo, claro, o problema é que non temos sentido do humor. Non aceptamos "unha broma", "censuramos". Porque na masculinidade dominante, esa mesma que carga a man dos que apuñalan, o problema non son os comportamentos violentos dos homes, senón o dedo que sinala. E ata que iso non se atalle, seguiremos abrindo o xornal cos mesmos titulares.

Unha rapaza nun barco: protagonistas femininas, feminidade das protagonistas

Marilar Aleixandre

(un artigo de Marilar Aleixandre en que fala desta novela)

¿Por que é rapaza a protagonista d'*A expedición do Pacífico*? Antes de discutir esta cuestión, interésame chamar a atención sobre a asimetría que está na orixe da pregunta: ningún escritor é solicitado para reflexionar sobre a prominencia de mozos protagonistas nos seus libros. Porén, o interrogante do que parte este artigo non procede unicamente de quen investigan na Literatura Infantil e Xuvenil (LIX), ou da petición do Álbum de Mulleres dunha análise sobre a prominencia de rapazas protagonistas nas miñas obras. Algunha vez tiven que responder a el en encontros con adolescentes.

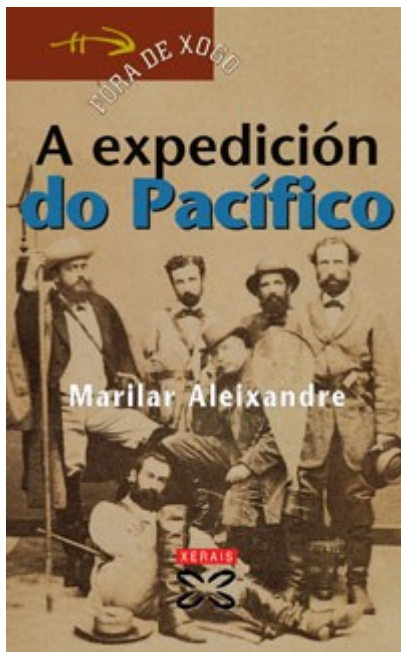
...

Hai un aspecto especialmente transgresor no comportamento de Emilia, pois fai a viaxe disfrazada de rapaz, baixo o nome de Marcos. Cando escribín a novela non sabía que Emilia, ao cortar o cabelo e facerse pasar por varón, lonxe de levar a cabo un acto extraordinario, só ao alcance dos personaxes de ficción, estaba seguindo os pasos de ducias de mulleres que nos séculos XVIII ou XIX non tiveron outra alternativa para navegar. Porén, lembremos que disfrazarse de home foi considerado durante moitos anos un grave delicto, precisamente a acusación que levou á fogueira a Xoana de Arco. ¿Iso foi hai moitos séculos? Certo, mais aínda en novembro de 2003, en Irán, un tribunal islámico condenou a sete rapazas á pena de 50 lategazos por disfrazarse de homes.

... a única oportunidade que ten Emilia de viaxar ao Amazonas é agocharse nun camarote da Resolución mentres aínda ten doce anos e pode facerse pasar por rapaz. Pois cando acabe a viaxe e regrese a casa con dezaseis anos todos esperarán que se comporte como unha señorita, no canto de agabear ás árbores, e que empregue máis tempo en bordar que en mirar polo microscopio. Máis que querer ser un rapaz, Emilia quere facer o que poden facer os rapaces como seu irmán Andrés, estudar zooloxía, matricularse na universidade, cousas que estaban vedadas para as rapazas de finais do século XIX. Disque a universidade de Santiago de Compostela, na que eu traballo, existe desde hai máis de cincocentos anos. Porén as mulleres non foron admitidas nela até 1914, no que as xemelgas Elisa e Jimena Fernández de la Vega, nadas en 1895, comezaron medicina. Se Emilia fose un personaxe real tería daquela case sesenta anos. Non pode estrañar que Emilia teña un conflito de identidade ¿como ía desexar un destino que consistía unicamente en casar, ter fillos e coidar da casa?

Se queres ler o artigo completo, aquí está: http://culturagalega.gal/album/docs/55_Marilar.pdf

A expedición do Pacífico, Marilar Aleixandre, 1994.

“-Cando sexa máis vella tamén irei nunha expedición ás selvas americanas.

-Pero, Emilia, -argumentaba a miña nai coa súa tranquila voz- as mulleres non andan por aí nas selvas. Cando teñas a idade de Andrés estarás casada, e ata pode que teñas un ou dous fillos, como me ocorreu a min aos vinteún anos.

-Mamá -respondía eu con suavidade, pois non quería ferila dicindo que agardaba que non me sucedese o mesmo que a ela- eu quero estudar Zooloxía ¿Ou é que neste país as mulleres non van ir nunca á Universidade? ¿É que cando papá e os seus amigos falan da liberdade

non a queren para as mulleres?”